

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי י"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ת"

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

מסכת עבודה זרה - דף יג

עיונים על הדף

לצאת מארץ ישראל לחו"ל

הביאה הגמ' בנידון של מהנה ע"ז, שהתירו לכהן להיטמא בבית הפרס או בטומאת ארץ העמים כדי להציל ממונ מהגויים. עוד מובאר שהתירו לו לצאת לחו"ל לצורך תלמוד תורה ולישא אשה, ונחלקו האם דווקא באופן שאינו מוצא אדם זוכה ללמוד התירו לו לצאת לחו"ל אף שיש לו רב בארץ ישראל.

תוס' על אתר (ד"ה ללמוד תורה) פסקו להלכה שההיתר לצאת זה רק באופן שדעתו לחזור לארץ ישראל, אבל אם אין דעתו לחזור הביאו את הגמ' בכתובות "אחיו של זה נשא עבודת כוכבים (היינו אשה מארץ העמים שהרי הנושא שם הוא יבוס) ומת ברוך המקום שהרגו זה ירד אחריו לחוצה לארץ".

עוד פסקו התוס' שלא התירו לכל מצווה לצאת מארץ ישראל, דווקא למצוות שחובות כענין תלמוד תורה שגדול תלמוד תורה שמביא לידי מעשה. וכן לישא אשה שמבואר "לא תוהו בראה לשבת יצרה". אבל לגבי שאר מצוות לא התירו.

שיטת השאילתות (הובא בתוס') שלכל מצוות התירו, ותלמוד תורה ונישואין הם מצוות קלות, וכ"ש שאר מצוות.

לאחר שורש דברי הסוגיא לפנינו, ננסה מעט להרחיב לפי הנזכר, כמובן שבדרכנו בטור זה לא באנו להורות הלכה כלל, וכאשר יש נפק"מ למעשה יש לשיאל שאלת חכם. וכבר יש דברים שדשו בהם רבים, לצרכים מסויימים כפרנסה, תפילות על קברי הקדמונים ועוד.

בסוף פרק המוכר את הספינה בב"ב (צ) אמרו בגמ', לשיטה אחת נענישו אלימלך ובניו (מגילת רות) מחמת שיצאו מארץ ישראל לחו"ל. עוד מובאר בגמ' שמי שיוצא לחו"ל אין לו זכות אבות.

אמרו בגמ' בגיטין עו, בו שעכו בתוך ארץ ישראל, והראיה מהחכמים שנפרדו מחבריהם היו נפרדים בעכו ולא המשיכו ללוותם הלאה משום שאסור לצאת מארץ ישראל. ועיין בלשונו של רש"י ובריטב"א, שעולה מתוך דבריהם שלבני חו"ל מותר להם לחזור לבתיהם אולם לבני ארץ ישראל אסור לצאת לחו"ל.

סוגיא ארוכה מאוד, באלו אופנים מותר לצאת לחו"ל ובאלו לא, שהות בחו"ל לצורך עניינים שונים, האם יש לחוש לטומאת ארץ העמים לגבי כהנים אף בזמן הזה, ועוד, לא באנו להורות וכו' כי ללבן פרט מתוך סוגיא סבוכה זו.

כמבואר לפנינו הביאו תוס' את הסוגיא בכתובות (ק"א, א) בסוגיא העוסקת במעלות ושיבת א"י ובהלכה שההלכה מעלין לא"י וכפייית בעלזא או האשה לעלות לא"י. מספרת הגמ', ההוא גברא דנפלה ליה יבמה בי חוזהא אתא לקמיה דרבי חנינא א"ל מהו למיחת וליבמה א"ל אחיו נשא כותית ומת ברוך המקום שהרגו והוא ירד אחריו. עכ"ל הש"ס. מבואר בדברי הגמ', שיש איסור לדעת רב חנינא לצאת מא"י לחו"ל לצורך קיום מצוות יבוס.

ודברי ר"ח הם פלא לפי הסוגיא לפנינו שצאת לצורך נישואים מותר, שהרי התירו לצאת לחו"ל ללמוד תורה ולישא אשה. א"כ יבוס הוא בכלל לישא אשה. ומדוע אסר רבי חנינה להווא גברא. ודוחק להעמיד שההוא גברא כבר היה נשוי. הרמב"ם (פ"ה ממלכים ה"ט) פסק, אסור לצאת מא"י לחו"ל לעולם אלא ללמוד תורה או לישא אשה או להציל מיד הגוים ויחזור לארץ. מוכיח הכס"מ מלשון הרמב"ם, שאף כאשר יוצא לאחד מן הדברים שמותר בעבורם לצאת צריך לחזור לארץ.

לכאור' הדברים הם ברורים, מאחר ואמרו בגמ' בכתובות (ק"ב, ב) שיכול לכוף אשתו לעלות לא"י ואם אינה רוצה מוציא בלא כתובה. א"כ ברור לכאור' שצריך לחזור. אולם זה אינו מספיק שהרי מאן יימר לן שאם יוצא לקיים את המצוה, לא יוכל לשהות בחו"ל. כמו תושבי חו"ל שמותר להם לחזור למקומם.

אומר הכס"מ ומקורו בדברי התוס' לפנינו, שמוכח מהמעשה עם רבי חנינא שצריך לחזור אף כאשר יצא לדברים המותרים. שאותו אדם שאל מרבי חנינא לרדת לחו"ל לייבם ולהישאר שם ע"ז אמר לו רבי חנינא אדם שאסור לו לצאת. אולם אם היה דעתו לחזור מיד הרי אמרו שמותר לצאת לחו"ל כדי לישא אשה. וזה פסק הרמב"ם שמותר לצאת אולם תמיד צריך לצאת על דעת לחזור. ע"כ תורף המעשה המובא בבבלי.

מעשה זה הובא אף בירושלמי במו"ק (פ"ג ה"א) אולם בשינוי, "חד כיהן אתא לגבי רבי חנינה א"ל מהו לצאת לצור לעשות דבר מצוה לחלוף או לישא א"ל אחיו של אותו האישי יצא ברוך המקום שגונפו ואת מבקש לעשות כיוצ"ב".

סוגיית הש"ס במו"ק היא לגבי היתר תגלחת בחול המועד ושם אמרו אסור לכהן לצאת מא"י, משום שגזרו על טומאת העמים. ולכך כהן שחזר מחו"ל אסור לו לגלח במועד אף שאמרו שהבא ממדה"י מותר לו לגלח במועד. וע"ז דעת ר"ח שאף לדבר מצווה אסור לו לצאת.

אולם למדנו מלשון הירושלמי על איזה דבר מצווה אמור "לחלוף או לייבם". מבואר מרהיטת הירושלמי ש"חליצה" מוגדרת למצוה. ולא התיר ר"ח, ביאר בקרבן העדה, על אף שחליצה היא מצוה ולכאור' היוצא לחו"ל לצורך חליצה

אינו מתכוון להתעכב ודעתו לחזור בכ"ז פסק רב חנינה שאין לצאת משום שבתא היא אל זקני עירו.

היה מקום לבאר בשינוי הגירסאות בין הבבלי לירושלמי, על דרך הפלפול וביסוד הדברים כבר כתבנו במסכת יבמות, הבבלי לא העלה צד שמותר לצאת לחו"ל כדי "לחלוף" היות והתירו לצאת לחו"ל רק ל"מצוה" ולא להתיר עגונות. רק מחמת "מצוות יבוס" שאל את רבי חנינא מה דינו. אולם בירושלמי למדו כלשון הש"ס שחליצה היא מצווה ולכן העלו בקושיית ההוא גברא האם מותר לו לצאת לצורך "מצוות חליצה" או לצורך "מצוות יבוס". וכמובן שאין הדברים מוכרחים כפי שבררו למעין.

והיה מקום עוד לבאר בזה את מחלוקת בעלי התוס' והשאלות לגבי שאר מצוות, אם השאלה הייתה רק לגבי יבוס שבשורשו הוא כנישואים, היינו שלגבי שאר מצוות אין היתר, אבל אם שאלו אף לגבי חליצה יתכן שלכל מצווה התירו, אא"כ נאמר שחליצה זה רק מתיר ואין בכך מצווה, והארכנו הרבה ביבמות, ובסנהדרין לגבי חליצת מלך ודרשנו במקומו.

סיכום הדף

נושא: רכישה בחנות המעלה מס לע"ז. שוק של ע"ז.

עיר שיש בה חנויות **שחלקם מעלים מס** לבית העבודה זרה **והראיה** שחנויות אלו מעוטרות ביום אידם, ויש חנויות **שאינם מעלים מס** ואינם מעוטרות, **אמרו חכמים לבני בית שאן** שהחנויות המעוטרות אסור לישראל לרכוש שם היות וחלק מהממון נכנס לע"ז. **לדעת ר"ל** דווקא באופן שהחנויות מעוטרת בורד והדס שנהנה מריח ע"ז **ונאמר** "לא ידבק בידך מאומה מן החרם", **אבל** אם מעוטרת בפירות אין איסור שלא נהנה, ומהנה ע"ז מותר. **לדעת רי"ח מהנה ע"ז אסור** ולכן אסור אף במעוטרות בפירות.

מבואר בברייתא, אמר רבי נתן ע"ז שפטרה מס ביום איד למי שמניח בראשו ובראש חמורו פרחים של ע"ז, מעתה **אם יניח** את הפרחים נהנה מע"ז, **אם לא יניח** משלם לע"ז והנהנה אותם, **נמצא** שישאר לא יכול להיות באותו מקום בזמן שפטורים את המכס בתנאי האמור. **מי שעשה עסקאות בשוק של ע"ז**, גזרו חכמים שחותך את הפרטות האחריות של **הבהמה** מהארכובה ולמטה, **כסות וכלים** ירקובו, **מעוט וכלי מתכות** יוליכם לים המלח לאיבוד. **מבואר בברייתא** שלא יכול לשלם לע"ז שהרי מהנה אותם, **וא"כ איך התיר ר"ל** לרכוש בחנות מעוטרת בפירות מחמת מהנה מותר. **אמר רב משרשיא בנו של רב אידי, ר"ל סובר** שמהנה אסור לדעת רבי נתן, **ורבנן** חולקים. **ורי"ח** סבר שאין מחלוקת ולכ"ע מהנה אסור.

מבואר בברייתא, מותר לרכוש ביריד של עכו"ם בהמות, עבדים, שפחות, בתים, שדות וזכרים היות ומציל מידם, **ולכן מותר** לכתוב שטר לפי ערכאות שלהם. **ואם הקונה היה כהן** שאסור לו להטמא בארץ העמים, **התירו לו** לצאת ולדון כדי להציל מידם. והתירו לו להטמא אף בבית הפרס שטומאתו מדרבנן. **וכן התירו לו** להטמא מדרבנן כדי ללמוד תורה ולישא אשה. **אמר רבי יהודה** דווקא באופן שלא מוצא ללמוד בארץ ישראל. **לדעת רבי יוסי** מותר אפילו אם יש לו ממי ללמוד, כיון שלא זוכה ללמוד מכל אחד, **הביא רבי יוסי** פיוסוף הכהן הלך ללמוד תורה מרבו שהיה בצידין והוא בחו"ל. **ואמר רי"ח** הלכה כרבי יוסי.

מזוקק בדברי רי"ח שרבנן נחלקו על רבי יוסי, ורבי יוסי התיר בתחילת הברייתא להנות גוי, **ורבנן** חולקים, א"כ קשה על רב משרשיא שלמד בדברי רי"ח שאין מחלוקת בין רבי יוסי לרבנן. **מבאר הגמ'**, אין מחלוקת בין רי"ח לרבי יוסי **ולכ"ע** מהנה אסור, **אם קנה בהמה בשוק** של עכו"ם אמרו שתעקר, **ואמנם יש צער בעלי חיים**, ביאר אב"י ששבאר בבבאי "את סוסייהם תעקר" היינו שהתירו להחליש כח ע"ז אפילו באופן שיש צער ע"ב".

שאלה הגמ' על העיקור המבואר שחותך פרסותיה וכו', **ולגבי מי שהקדיש בזמן הזה** מבואר שעיקור זה נעליק דלת עד שמתה הבהמה מאליה. **ביאר אב"י** מחמת בזון קודשים לא קוצצים את רגליה. **ולא שוחטה** שיכול לבא לידי תקלה, **ולא חותך** אותה כדי שתתנבל, **אמר אב"י** "לא תעשון כן לד' אלוקיכם" כל דבר שאנו מחוייבים לעשות לע"ז לנתחה וכו' לא עושים בקודשים. **לדעת רבא**, לא חותכים את פרסותיה משום שנראה מטיל מום בקודשים, **ומודבדב "שנראה כחום"** היות לו ראוי להקרבה שהרי מדובר בזמן הזה. **ואמנם** אסור להטיל מום בבעלת מום, שהרי היא ראויה לדמים, **אבל מקדיש בזמן הזה** לא ראוי לכלום ולכן מותר היה צד להתיר.

שאל רבי יונה את רבי עילאי בזמן שעמד בפתח העיר צור, מה עושים עם עבד גוי שרכש בשוק של עכו"ם הרי אם יחתוך את רגליו כבהמה מאליה. **פוטט לו** שאסור לגרום להריגתו. **אמר רבי זירא לרמי ירמיה**, מה שאמרו שכדי להציל מידם מותר לרכוש עבד, **הכוונה** לעבד ישראל ולא לעבד גוי שהרי מה הוא צריך לו. **אמר רבנן בשם ר"ל**, אף עבד גוי משום שמכניסו תחת כנפי השכינה. **ולדעת רב אשי**, הרי כשם שהתירו לרכוש בהמה משום שממעט את כוחם של העכו"ם אף בעבד שייך טעם זה, אפילו בלא הטעם שמכניסו תחת כנפי השכינה.

רבי יעקב רכש בשוק הגוים סנדל. **ורבי ירמיה** רכש פת (ע"י בתוס' ד"ה רבי ירמיה לגבי פת עכו"ם). **אמר אחד לרעהו** והרי אתה נוהג כיתום שלא למד מרבו, האם רבך התיר לרכוש ולהנות ע"ז. **אמר לו רעהו** ומדוע ואתה רכשת כאן. **מבאר הגמ'** ששניהם רכשו אצל בעל הבית שאינו מעלה מס לע"ז וחשבו שהשני רכש אצל סוחר, **כפי שהתיר רבי אבא בנו של רבי חיא בר אבא** לרכוש מאדם פרטי שאינו מעלה מס. **עוד אמר** שאם הרי"ח בזמנם היה אסור לרכוש מאדם פרטי, **ורבי יעקב ורבי ירמיה** רכשו מבעל הבית שלא קבעו ולא משלם מס כלל.